

Simpozij OBDOBJA 40

Matej Hriberšek

***Batrahomiomahija* na Slovenskem: kratek očrt**

---

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

BATRAHOMIOMAHIJA NA SLOVENSKEM: KRATEK OČRT

Matej Hriberšek

Filozofska fakulteta, Ljubljana
matej.hribersek@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.40.589-596

Kratki ep *Boj med žabami in mišmi*, ki parodira herojsko tematiko Homerjevih epov in med filologi še danes sproža veliko vprašanj, spada sicer med manj znana antična pesniška besedila; vendar pa je ta epilij našel kar nekaj odmeva tudi na Slovenskem, kjer so nastali štirje prevodi: prvič ga je okoli leta 1870 prevedel Janez Arlič, drugič leta 1880 Valentin Kermavner, tretji prevod je leta 1887 pripravil Aleš Ušeničnik, četrtega pa je leta 1954 objavil Fran Bradač. Ta epilij in nekatera z njim povezana odprta vprašanja so bili tudi osrednja tema doktorske disertacije filologa Josipa Tominška, predložene leta 1896 na graški univerzi. V prispevku so na kratko predstavljeni prevodi, Tominškova disertacija in odmevnost epilija v slovenskem prostoru.

Batrahomiomahija, antična epika, parodični ep, klasični jeziki, prevodi iz klasičnih jezikov

The short epyllion *Battle of the Frogs and Mice*, a parody of the heroic themes of Homer's epic poems, which still raises many questions among philologists, is one of the lesser-known ancient poems, yet over the last 150 years it was not overlooked by the Slovene intelligentsia. In Slovenia, there are four translations of this short epic poem: the first around 1870 by Janez Arlič, again in 1880 by Valentin Kermavner, for the third time by Aleš Ušeničnik in 1887, and finally in 1954 by Fran Bradač. This epyllion and some open questions related to it were also the central topic of the doctoral thesis submitted in 1896 by the classical philologist Josip Tominšek at the University of Graz. The article briefly presents the translations, Tominšek's thesis and some echoes of the epyllion in Slovenia.

Batrachomyomachia, ancient epic poetry, parodistic epic poem, classical languages, translation from classical languages

1 O *Batrahomiomahiji* nasploh

Kratki grški epilij z obsegom le 300 verzov (od katerih so mnogi poznejši vstavki), ki orisuje spopad »epskih« razsežnosti, v katerega so se zapletle žabe in miši, in je nastal kot parodija na Homerjeve epe, ostaja v filološki stroki precejšnja uganka (Ahlborn 1959; Most 1993). Vprašljiv je že sam naslov: večinoma se ga navaja pod izvirnim naslovom *Βατραχομωμαχία* (*Batrachomyomachía*), ki ga lahko poslovenimo *Vojna med žabami in mišmi*, pa tudi *Boj* (ali *Spopad*) *med žabami in mišmi*, po drugi domnevi pa naj bi se prvotni naslov glasil *Βατραχομαχία* (*Batrachomachía*), torej *Žabja vojna* ali *Žabji spopad*. Avtor ni znan; antična literarna tradicija (Homerjeve biografije) ga

je pripisovala samemu Homerju, biograf in filozofski pisec Plutarh pa ga je v svojem spisu *O Herodotovi zlobi* pripisal malo znanemu Pigretu (oz. Pigresu) iz Halikarnasa, ki je živel v 5. stoletju pr. Kr. Jezikovne in slogovne analize postavljajo nastanek epilija v pozno helenistično obdobje (1. stol. pr. Kr.). Zaradi svoje lahkotne in parodične vsebine, prepredene s homerskimi reminiscencami, je bil zelo priljubljeno besedilo, ki so ga brali tudi v šolah; o priljubljenosti priča tudi veliko število ohranjenih rokopisov in dejstvo, da je bila *Batrahomiomahija* ena od prvih grških natisnjenih knjig (Barker 1992: 31, 35, 37), prevajali so jo v latinščino in po njenem zgledu so nastajali epi s podobno tematiko (Kallendorf 2014). Prave filološke znanstvene obravnave je bil epilij deležen šele v 19. stoletju; za to je bil najbolj zaslužen Arthur Ludwich s svojo monumentalno izdajo epa leta 1896.

Čprav gre za manj znano grško besedilo, je bilo že od humanizma naprej prisotno tudi na Slovenskem; v nadaljevanju prispevka je predstavljenih nekaj najpomembnejših segmentov njegovega pojavljanja, med katerimi izstopajo štirje prevodi (od teh sta dva ostala v rokopisu, eden od rokopisov je izgubljen) in ena doktorska disertacija.

2 *Batrahomiomahija* na Slovenskem

2.1 Kodeks v koprski frančiškanski knjižnici in Andreas Divus

Knjižnica frančiškanskega samostana sv. Ane v Kopru je, kot navaja Baccio Ziliotto (1904), premogla tri grške kodekse: eden je vključeval samo antična besedila: v prvem delu tri Izokratove govore (*Za Demonika*, *Za Nikokla* in (okrnjeno) *Nikokles*) in govor Bazilija Velikega *Mladim, kako naj imajo koristi od grških govorov*, v drugem delu pa *Batrahomiomahijo*. Kodeks je bil verjetno najstarejše ohranjeno besedilo epilija pri nas, vendar ni znano, kje se nahaja in kaj se je z njim zgodilo. Koprski humanist in intelektualec Andrea Divo (Andreas Divus; ok. 1490–po 1548) (Pobežin 2016) je leta 1537 objavil svoj latinski prevod *Odiseje*; v isti izdaji je bil objavljen tudi latinski prevod *Batrahomiomahije*, ki ga je pripravil Aldo Manuzio (Divus 1537).

2.2 Pohlin – Werneg

Marko Pohlin v svoji *Kranjski knjižnici* omenja delo, ki je temeljilo na *Batrahomiomahiji*:

Werneg (Andr. Ferdin. de) Garn. Neoforensis et Joan. Bresnik Carn. a S. Cruce et Franc. Hirsch Rattmansdorf. AA. LL. et Phil. Doctores in universitate Viennensi formali, quando divulgatus est libellus: Reliquiae Ethicae, Politicae, Polemicae excerptae ex *Batrachomiomachia* P. Jacobi Balde e S. J. Viennae typ. An. Franciscae Voigtin 1708, in 12. (Pohlin 1862: 60)

Vendar pa Pohlin navaja napačnega avtorja; pravi avtor navedenega izbora je bil jezuit Anton Kogler (von Wurzbach 1864: 276), ki pa svojega leta 1708 na Dunaju izdanega dela (Kogler 1708) ni zasnoval na grški *Batrahomiomahiji*, ampak na osnovi njene latinske prepesnitve, ki je bila delo nemškega jezuita in neolatskega pesnika Jacoba Baldeja (1604–1688), nastala pa je v času tridesetletne vojne (Werle, Worms 2018).

2.3 Janez Arlič (ok. 1870)

Prvi znani slovenski prevod *Batrahomiomahije* je nastal okoli leta 1870. Davorin Trstenjak v petem delu svojega prispevka *Prineski k zgodovini dušnega prerojenja Slovencev na Štajerskem*, objavljenem v *Zori* leta 1872 (Trstenjak 1872: 146), med Slomškovimi sodelavci duhovniki omenja Janeza Arliča (1812–1879) in navaja, da je iz grščine prevedel *Batrahomiomahijo*, vendar pa se ni mogel odločiti za njeno objavo. Arliča omenja tudi Ivan Macun (1883: 164, 172–173) v svoji *Književni zgodovini Slovenskega Štajerja*. Po Macunu so podatek povzeli tudi poznejši raziskovalci, to pa je tudi vse, kar je znano o Arličevem prevodu; rokopis doslej še ni bil najden (Legiša 1959: 155; Buttolo 2013).

2.4 Valentin Kermavner: *Batrachomyomachia* (1880)

S prva tekoj Modrice, ki rajajo na Helikonu,
 Molim, da naj mi srcé navdihnejo moje ta pesem,
 Ktero sem ravno ubral po deskaj ob svojem kolenji,
 Boj neznanski pisoč, Aréjevo djanje lomastno;
 Kajti želim, da bi vsem ljudem na ušesa donelo, 5
 Káko junaško so miši na žabe udarile z vojsko
 Matere Zemlje sinóv posnémaje čine Gigantov,
 Kakor je slula povest mej ljudmí. Začetek je tak bil.

Tako se začne prevod *Batrahomiomahije* slovenskega klasičnega filologa Valentina Kermavnerja, ki se je v zgodovino slovenskega klasičnega šolstva zapisal predvsem kot pisec učbenikov in kot prevajalec, zlasti Homerja (Hriberšek 2005: *passim*; Gantar 2005; Hriberšek 2007: 110; Hriberšek 2009: 43–44). Med njegovo obsežno rokopisno zapuščino se je ohranil tudi rokopis neobjavljenega prevoda *Batrahomiomahije*, ki ga danes hrani Rokopisna zbirka NUK.¹ K prevodu je pripravil 12 strani uvodne študije, v kateri je predstavil delo, basen in njen izvor, samo *Batrahomiomahijo*, teorije o njenem nastanku in zbir dotedanjega stanja na področju raziskav, pomembnejša imena, ki so se ukvarjala z epilijem (Leopardi idr.), živalski ep kot zvrst, druge živalske parodične epe ter druga dela, nastala pod vplivom *Batrahomiomahije*. Tretji del rokopisa je prevod, ki ga je Kermavner naslovil *Žab in miši vojna*. Kratek zapis na začetku prevoda razkrije, da je pesnitev začel prevajati aprila 1880; besedilo je pozneje še popravljal in spreminjal, kar potrjujejo številni s svinčnikom pripisani popravki. Kot je razvidno iz zapisa na koncu, je prevod zaključil maja 1880.

2.5 Aleš Ušeničnik: *Boj med žabami in mišmi* (1886/1887)

Novi prevod epilija je pripravil Aleš Ušeničnik, ko je bil gojenec v Alojzijevišču v Ljubljani (Pirc 1986); pod naslovom *Boj med žabami in mišmi* ga je v letih 1886/87 izdajal v rokopisnem glasilu alojzijeviščnikov *Domače vaje* v več nadaljevanjih; pod prevod se je podpisal s psevdonimoma Slavina in Lekseja (Ušeničnik 1886/1887; Moder 1996: 579–580; Hriberšek 2007: 110). Prevod je predstavil na zelo zanimiv, dijakom

¹ NUK, Rokopisna zbirka, Ms 1399 KERMAVNER, Valentin: Zapuščina I. Dela, I. 4. Prevodi: Pseudo-Homerus: *Batrachomyomachia*, z obsežno spremno študijo.

in semeniščnikom prilagojen način, ne v obliki klasičnega filološkega orisa, ampak kot direktni nagovor Homerju v obliki pisma, v katerega je v zelo oseben nagovor pesniku vpletel predstavitev *Batrahomiomahije*:

Preljubi Homer! Čudno se ti bode zdelo, da je začel tvoja nesmrtna dela prevajati tujec, daleč za deželo konjemolzcev in mlekojedcev [v opombi: »Homer o Trakih.«]. Pomišljaj se bodeš, bi mu li privolil, ali ne ... Todà, Homer, ko bi ti vedel, kako te jaz ljubim, gotovo bi rekel: »Moj sin, le stvari!« Bojiš se morebiti, da bi preveč ne raztrgal divne tvoje poezije. [...] In evo, preljubi Homer, v Slovincih (tako se namreč nazivlje moj rod, pa saj vem, da ti je kaj pravil o plemenitih in blagodušnih teh ljudéh naš Preširen) v Slovincih je še ne poznamo ... Pa sem jo jaz prevel, češ: Homer mi bo blagovoljno ugodil. (Ušeničnik 1886/1887: 230, 232)

Ušeničnik je zapisal, da se mu je pri prevajalskem delu trikrat prikazala »rožnatoprstna Zarja«; tako je pesniško opisal, da je prevod nastal v treh nočeh. Svoj prevod je opisal kot »vajo« in ga posvetil »v suri Sori poginolim rakom, kojih osmokraki pradedi so završili žab in miši jednodnevni boj.« (Ušeničnik 1886/1887: 232)

Zaključil ga takole:

Nagloma pridejo tja krivoškarjasti hrbtooklopci,
Korakajoči pošev, križooki in črepinjekožci,
Kostnati in škarjeust, širohrbtci z blestečimi pleči,
Bokasti ramoprožilci in ven izpod prs mižureči,
Pa brez rok, osmokrak, svoglavci; nazivljejo pa se –
Raki. Za repke počno ti s škarjami miši ščipati
In za nogé in roké: celó kopjišča krivé jim.
Strahopezljivo zbojé se miši, ne stavijo v bran se,
Marveč se v beg zapodé ... Pa solnce je že zatonilo:
No pa završi takó konečno se boj jednodnevni.
(Ušeničnik 1886/1887: 361)

Na koncu je avtor dodal še risbo doprsnega kipa Homerja s plunko in lovorjevim listjem (Ušeničnik 1886/1887: 361). Prevod sicer v nobenem pogledu ni presežek; lahko bi ga ocenili kot zelo dober študentski dosežek, posebej domiselno pa je Ušeničnik slovenil imena žabjih in mišjih junakov (Mrvozmikat, Drobtinomrvín, Gnjatoglodín, Mlakar, Kalužnik ...).

2.6 Giacomo Babuder (1895–1898)

Gimnazijski profesor Giacomo Babuder (1834–1908) je 38 let deloval na koprski gimnaziji, v letih od 1871 do 1900 tudi kot njen ravnatelj. S tematiko parodiranja herojskih epov se je ukvarjal v dveh svojih razpravah, ki ju je objavil v izvestjih koprške gimnazije; v prvi razpravi je zgodovinsko predstavil parodični ep (Babuder 1896), drugo pa je v celoti posvetil *Batrahomiomahiji* kot klasičnemu primeru parodičnega epa (Babuder 1898). Obdelal je vsebinska in filološka vprašanja, še zlasti pa njen poznejši odmev v italijanskem prostoru in pesništvu.

2.7 Tominškova disertacija *Študije k Batrahomiomahiji* (1896)

4. 3. 1872 v Slatini (Grič) pri Gornjem Gradcu rojeni klasični filolog Josip Tominšek je eno najpomembnejših imen na področju klasičnega šolstva in prosvetne politike v obdobju med letoma 1900 in 1935 (Hriberšek 2010). Na Filozofski fakulteti Univerze Karla in Franca v Gradcu je osem semestrov (od zimskega semestra 1892/93 do letnega semestra 1896) študiral klasično filologijo, slavistiko, arheologijo, primerjalno jezikoslovje in pedagogiko, obiskoval pa je tudi dvoletni tečaj za telovadne učitelje.² Po koncu študija se je odločil tudi za doktorski študij in 13. 5. 1896 oddal disertacijo z naslovom *Studien zur Batrachomyomachie* (*Študije k Batrahomiomahiji*).³ Disertacija je ohranjena; napisana je v nemščini in obsega 116 rokopisnih strani. Idejo za temo je najbrž dobil v petem semestru študija (zimski semester 1894/95),⁴ ko so pri prof. Maxu Theodorju von Karajanu na grškem proseminarju obravnavali to delo. Tominšek je v disertaciji najprej obdelal splošna vprašanja, povezana z *Batrahomiomahijo* (avtorstvo, trenutna besedilna različica, stališča kritikov), v drugem delu je posebej obdelal zaključni prizor epa, v tretjem verzno strukturo in prozodijo, v četrtem pa posamezne verze in odlomke ter njihove posebnosti. Na koncu je dodal še povzetek in sklep. Svoje ugotovitve je zasnoval na primerjavi med dvema rokopisnima redakcijama besedila *Batrahomiomahije*, med medičejskim lavrencijanskim kodeksom (codex Laurentianus XXXII 3) in oxfordskim (codex Oxoniensis Baroccianus 50), ki ju je primerjal in kritično komentiral. Disertacijo sta junija 1896 ocenila Max Theodor von Karajan in Heinrich Schenkl.⁵ Poočitala sta mu, da se je preveč ukvarjal z estetsko kritiko in pristnostjo, da je mestoma neposrečeno razdelil snov in da njegova nemščina ni zgledna (po njunem bi bilo disertacijo bolje napisati v latinščini); pred morebitno objavo sta zahtevala temeljito revizijo. Priznala pa sta mu izjemno načitanost, marljivost, odlično poznavanje literature, dobro strokovno presojo in nekatere zelo uspele lastne rešitve. Njuni oceni sta bili pozitivni in po uspešno opravljenem glavnem rigorozu 3. 11. 1897 in stranskem rigorozu 8. 1. 1898 je bil Tominšek 11. 1. 1898 promoviran.⁶

Z disertacijsko temo je povezan tudi Tominškov prvi strokovni prispevek z naslovom *Batrachomachia oder Batrachomyomachia*, ki je nastal na osnovi doktorske disertacije; objavil ga je v reviji *Wiener Studien* leta 1901, v njem pa je obravnaval vprašanje izvirnega naslova tega epilija (Tominšek 1901). Razpravo je sicer zasnoval kot znanstveno izdajo tega parodičnega epilija, vendar se je izkazalo, da bi bila taka izdaja preobsežna in zanjo ne bi mogel najti založnika, zato je napisal in objavil le razpravo o naslovu. V njej je primerjal utemeljitve zagovornikov obeh naslovov, ki ju

2 Universitätsarchiv Graz, Philosophische Fakultät, Nationale, Josef Tominšek, WS 1892/93–SS 1896.

3 Universität Graz, Hauptbibliothek, SOSA, handschriftl. Dissertationen II 250154.

4 Universitätsarchiv Graz, Philosophische Fakultät, Nationale, Josef Tominšek, WS 1895.

5 Universitätsarchiv Graz, Doktoratsakten, Josef Tominšek, Gutachten über die von Her. Josef Tominšek behufs Erlangung des philosophischen Doctorgrades eingereichte Arbeit »Studien zur Batrachomyomachie« (Schenkl, 11. 6. 1896); Gutachten über die Doctordissertation des Candidaten Herrn Josef Tominšek »Studien zur Batrachomyomachie« (von Karajan, 1. Juli 1896).

6 Universitätsarchiv Graz, Rigorosenprotokoll 400, Josef Tominšek.

je bilo mogoče najti v rokopisih tega dela (*Batrachomachia* in *Batrachomyomachia*). Zagovarjal je tezo, da je delo krožilo pod več naslovi, kot izvirnega pa je zaradi komičnega učinka predlagal naslov *Βατραχομωμαχία* (*Batrachomyomachia*).

2.8 Mišja in žabja vojska Gvida Anina (1902)

Gotovo boste radovedni, dragi čitatelji, pri čitanju naslova »Mišja in žabja vojska« in povpraševali boste, kdaj so se neki vojskovale miši z žabami. V resnici se je vršila ta vojska v davnem, davnem času, in jaz vam jo hočem tu na kratko opisati. Zgodilo se je tako: Žejna miš, ki je ravnokar ušla neusmiljenim mačkinim krempljem, je dospela po mnogih blodnjah do mlake sredi polja. Ravno ko je hotela piti, se je prikazala na sredi mlake nji doslej še neznana žival. Iznad vode je molela samo zelena, široka glava te čudne vodne živali z velikimi, izbuljenimi očmi in še bolj velikimi ustmi. Bil je to žabji kralj. (Anin 1902: 225)

Tako je svoj kratki povzetek vsebine *Batrahomiomije*, objavljene v *Zvončku* leta 1902, začel Gvido Anin (Anin 1902; Moder 1966: 580; Hriberšek 2007: 110); ime je psevdonim, ki ga je uporabljal naravoslovec Gvidon Sajovic (Bufon 2013). Povzetek celotne zgodbe na dveh straneh je namenil najmlajšim bralcem; zakaj se je odločil prav za *Batrahomiomahijo*, ni znano.

2.9 Prevod Frana Bradača (1954)

Preden začnem, vas prosim lepó, helikonske boginje,
pridite v moje srce in dihnite v dušo mi pesem!
Zdaj bi jo kar na deščice zapisal na svojih kolenih:
rad bi o sporu neskončnem, o Aresa bojnem viharju
pesem zapel; naj jo slišijo vsi ljudje umrljivi.
(Bradač 1953/1954: 184)

Zadnji prevod *Batrahomiomahije* je nastal leta 1954 izpod peresa klasičnega filologa Frana Bradača (Movrin 2013); objavljen je bil v mladinski reviji *Mlada pota* leta 1954 (Bradač 1953/1954; Moder 1966: 580). Prevod, ki se mu zelo pozna, da je delo izkušenega filologa in prevajalca, je Bradač prilagodil ciljnemu bralstvu; pospremljen je s kratko poljudno uvodno predstavitevijo epa in vsebine, dopolnjujejo pa ga tudi ilustracije slikarja, grafika in ilustratorja Jožeta Ciuhe. Zaključí se takole:

Že so prišli pomočniki s hrbtóm kakor naklo, imeli
klešče in krive nogé, škiláve oči pa zavita
usta, z lupino zakriti, koščeni in s hrbtom širokim,
švedrasti, s svetlimi pleči, z naprej molečimi gobci,
kakor na pecljih so imeli oči in nog pa kar osem,
toda brez rok so bilí – ljudje jim pravijo raki!
Ti so prijemali miši za rep pa za noge in roke
s trdimi kleščami; kopje se vsako na njih je skrivilo.
Zbale so hrabre se miši in niso več vztrajale v boju,
vse so spustile se v beg ... In že je zahajalo sonce ...
Vojne, katera divjala en dan je samo, je bil konec.
(Bradač 1953/1954: 247)

Podobno kot v Ušeničnikovem prevodu so tudi v Bradačevem zanimive in zabavne slovenske različice imen v boj vpletenih miši (Drobtinokradec, Kračoglodec, Siroglod, Skledoliz) in žab (Napihun, Okrakar).

3 Sklep

Ohranili so se štirje prevodi *Batrahomiomahije* (Arlič, Kermavner, Ušeničnik, Bradač); vsaj dva (Ušeničnik, Bradač) sta bila namenjena mlajšemu bralstvu, eden je ostal v rokopisu (Kermavner), o usodi enega pa ni podatkov (Arlič). Epilij je bil nekajkrat predmet znanstvene obravnave (Kermavnerjeva uvodna študija k prevodu, Tomišek, Babuder); zadnjih 100 let se na Slovenskem z njim ni ukvarjal nihče. Natančnejša raziskava zlasti glede starejših obdobij in prevodoslovna primerjalna študija prevodov *Batrahomiomahije* še ostajata deziderat.

Viri in literatura

- AHLBORN, Helmut, 1959: *Untersuchungen zur pseudo-homerischen Batrachomyomachia*. Dissertation. Göttingen: Universität Göttingen.
- ANIN, Gvido, 1902: Mišja in žabja vojska. Po Homerju prosto posnel Gv. Anin. *Zvonček (Priloga Zvončku)* 3/11. 225–227.
- BABUDER, Giacomo, 1896: *L'Eroicomico e generi affini di poesia giocoso-satirica. Uno studio. Parte I. (storico - critica). Programma dell I. R. ginnasio superiore di Capodistria. Anno scol. 1895-96*. Capodistria: tipografia Cobol & priora. 3–67.
- BABUDER, Giacomo, 1898: *L'Eroicomico e generi affini di poesia giocoso-satirica. Uno studio. Parte II. – La Batracomiomachia. Un modelo classico di eroicomico. Programma dell I. R. ginnasio superiore di Capodistria. Anno scol. 1897-98*. Capodistria: tipografia Cobol & priora. 3–85.
- BARKER, Nicolas, 1992: *Aldus Manutius and the Development of Greek Script and Type in the Fifteenth Century*. New York: Fordham University Press.
- BRADAC, Fran, 1953/1954: Žabjemišja vojna. *Mlada pota* 2. 183–186, 214, 244–247.
- BUFON, Zmagoslav, 2013: Sajovic, Gvidon (1883–1920). *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi532100/#slovenski-biografski-leksikon> (dostop 12. 6. 2021)
- BUTTOLO, Franca, 2013: Arlič, Janez (1812–1879). *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi131126/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (dostop 5. 6. 2021)
- DIVUS, Andreas, 1537: *Homeri ... Odyssea, Andrea Divo ... interprete, ad verbum translata. Eiusdem Batrachomyomachia ... Aldo Manutio interprete. Eiusdem Hymni Deorum 32., Giorgio Dartous Cretense interprete*. Venetiis: apud D. Jacob a Burgofrancho.
- GANTAR, Kajetan, 2005: Klasični filolog Valentin Kermauner (1835-1908), ded Dušana Kermavnerja. Aleksander Žižek, Jurij Perovšek (ur.): *Med politiko in zgodovino: življenje in delo dr. Dušana Kermavnerja (1903-1975)*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Zveza zgodovinskih društev Slovenije. 15–22.
- HRIBERŠEK, Matej, 2005: *Klasični jeziki v slovenskem šolstvu: 1848–1945*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- HRIBERŠEK, Matej, 2007: Prevajanje iz klasičnih jezikov v 2. polovici 19. stoletja. *Keria* IX/1. 73–117.
- HRIBERŠEK, Matej, 2009: O nekaterih pomembnejših prevodih iz klasičnih jezikov v 19. stoletju. Martina Ožbot, Darko Dolinar, Tone Smolej (ur.): *Odprta okna: komparativistika in prevajalstvo: Majdi Stanovnik ob 75. rojstnem dnevu*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, Založba ZRC, ZRC SAZU. 35–50.
- HRIBERŠEK, Matej, 2010: Filološko delo dr. Josipa Tominška. Jerneja Kavčič, Marko Marinčič (ur.): *Musis amicus* posebna številka ob osemdesetletnici Kajetana Gantarja. *Keria* 12/2–3. 253–280.

- KALLENENDORF, Craig, 2014 (2021): The Neo-Latin Epic. Craig Kallendorf (ur.): *Brill's Encyclopaedia of the Neo-Latin World*. http://dx.doi.org/10.1163/9789004271296_enlo_B9789004271012_0036 (dostop 15. 6. 2021)
- KOGLER, Anton (S. J.), 1708: *Reliquiae ethicae, politicae, polemicae excerptae ex Batrachomomachia P. Jac. Balde*. Viennae: S. J.
- LEGIŠA, Lino, 1959: Romantika in realizem I. *Zgodovina slovenskega slovstva* II. Ljubljana: Slovenska matica.
- LUDWICH, Arthur, 1896: *Die homerische Batrachomachia des Karers Pigres nebst Scholien und Paraphrase*. Leipzig: Teubner.
- MACUN, Ivan, 1883: *Književna zgodovina Slovenskega Štajerja*. Gradec: založil in na svetlo dal pisatelj.
- MODER, Janko, 1966: Starogrška epika, lirika in dramatika pri Slovencih. *Zgodovina grške književnosti. Prva knjiga. Epika, lirika in dramatika klasičnega obdobja*. Prevedel Janko Moder. Ljubljana: Mladinska knjiga. 559–639.
- MOST, Glenn W., 1993: Die Batrachomyomachia als ernste Parodie. Wolfram Ax, Reinhold F. Gleib (ur.): *Literaturparodie in Antike und Mittelalter*. Trier: Wissenschaftsverlag Trier. 27–40.
- MOVRIN, David, 2013: Bradač, Fran (1885–1970). *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi147685/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (dostop 13. 6. 2021).
- PIRC, Jožko, 1986: *Aleš Ušeničnik in znamenja časov: katoliško gibanje na Slovenskem od konca 19. do srede 20. stoletja*. Ljubljana: Družina.
- POBEŽIN, Gregor, 2016: Andreas Divus – uganka na pragu moderne dobe. Gregor Pobežin, Peter Štoka, (ur.): *Divina: Andreas Divus Iustinopolitanus*. Koper: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja (Bibliotheca Iustinopolitana, 8). 83–99.
- POHLIN, Marko, 1862: *Marci a S. Paduano Er. Aug. Disc. Ord. Prof. BIBLIOTHECA CARNIOLIAE in qua repereuntur scriptores, qui vel ipsi, vel eorum opera in Carniolia primam lucem aspexerunt... Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des historischen Vereins für Krain«*. Redigiert von August Dimitz. Laibach: Ign. v. Kleimayr und Fedor Bamberg.
- TOMINŠEK, Josip, 1901: Batrachomachia oder Batrachomyomachia. *Wiener Studien. Zeitschrift für classische Philologie* 23. 6–13.
- TRSTENJAK, Davorin, 1872: Prineski k zgodovini dušnega prerojenja Slovencev na Štajerskem. *Zora* 1/10. 145–147.
- UŠENIČNIK, Aleš, 1886/1887: Boj med žabami in mišmi. *Domače vaje* 18. 230–232, 246–248, 261–263 [Slavin]; 278–279, 294–295, 311–312, 327–328, 342–343, 360–361 [Leksej].
- VON WURZBACH, Constant, 1864: Kogler, Anton. Constant von Wurzbach (ur.): *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* 12. 276.
- WERLE, Dirk, WORMS, Katharina, 2018: Jacob Baldes Batrachomyomachia Homeri Tuba Romana cantata (1637) und der Dreißigjährige Krieg. *Scientia Poetica* XXII/1. 214–228.
- ZILLOTTO, Baccio, 1904: Codici greci a Capodistria. A proposito di una recente pubblicazione. *Pagine istriane* II/3. 126–129.